

Perspektiv på landsbygdsföretagande

Landsbygdsföretagarnas villkor och
verklighet

Rapport Från företagarna

april 2013

företagarna

Innehållsförteckning

Bakgrund	2
Metod.....	2
Definitioner.....	3
Landsbygder och landsbygdsföretag i siffror	4
Sveriges landsbygd.....	4
Företagande på landsbygden.....	5
Könsfördelning, bakgrund och utbildning	5
Sektorfördelning och tillväxtområden.....	6
Tillväxtvilja	8
Enkätundersökning till företagare.....	9
Tillväxthinder för landsbygdsföretag	10
Tillväxtmöjligheter	13
Infrastruktur och bredband.....	14
Politik och lagar	17
Nätverk	20
Slutsats.....	21

Företagarna är Sveriges största företagarorganisation. Vår uppgift är att skapa bättre förutsättningar för företagande i Sverige. Vi företräder närmare 70 000 företagare, vilket ger oss en stor möjlighet att påverka och driva opinion för ett bättre företagarklimat. Dessutom erbjuder vi våra medlemmar unika medlemstjänster och förmåner. Företagarna är en medlemsägd, medlemsstyrd och partipolitiskt obunden intresseorganisation. Vi finns över hela landet med 19 regionkontor och 260 lokala nätverk och mötesplatser.

Bakgrund

En tredjedel av Sveriges befolkning bor idag på landsbygden men andelen småföretagare är relativt sett större på landsbygden och andelen som driver företag på landsbygden är också relativt sett högre. Idag talas det mycket om att utveckla vår landsbygd. Regeringen skriver bland annat att *”Genom att ta tillvara det engagemang och den utvecklingskraft som finns på landsbygderna skapas förutsättningar för tillväxt i hela landet”*. En helt avgörande faktor för att skapa tillväxt på landsbygden är i att skapa möjligheter för de småföretagare som bedriver verksamheten där. För att landsbygdsföretagen skall kunna bli fler och växa måste det finnas en kunskap och förståelse för deras specifika förutsättningar och utmaningar. Med större förståelse för våra företag och företagare på landsbygden kan åtgärder utformas som bejakar landsbygdens egenart.

Metod

Denna rapport skall försöka ge information om landsbygdsföretag och de människor som driver dem. Mer specifikt ställer rapporten frågor som, *varför startar man företag på landsbygden? Vilka möjligheter och hinder ser man? Och vad är drivkrafterna till att driva företag på landsbygden?*

Rapporten är uppdelad i tre delar. Den första delen redogör för ursprung, storlek, antal anställda och bransch. För att kunna besvara dessa frågor görs en sammanställning av befintlig statistik över landsbygdsföretagande.

Den andra delen utgår från frågan *vilka är möjligheterna och utmaningarna för företagare på landsbygden?* Denna del består dels av en enkätundersökning, där företagare på landsbygden svarat på frågor om hur deras företag ser ut, vilka tillväxthinder de ser på landsbygden och varför de valde att starta företag på landsbygden. Frågor ställs om legala och byråkratiska möjligheter och hinder, men även om kommunikationsförbindelser, hur man marknadsför sig och hur viktiga de formella och informella nätverken är i marknadsföringssyfte. Enkäten skickades ut till Företagarnas egen panel, som består av 4000 företagare runt om i Sverige. Enkätundersökningen kompletteras dessutom med

kvalitativa intervjuer. Syftet med de kvalitativa intervjuerna är att mer noggrant kunna belysa specifika frågor som uppkommit i materialet från enkätundersökningen.

Definitioner

Landsbygd

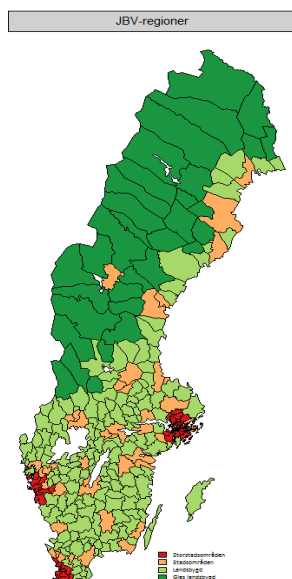
Att benämna Sveriges landsbygd i singular kan ge ett intryck av att landsbygden i Sverige är homogen, med lika förutsättningar och strukturer i hela landet. Detta är en missvisande bild och man bör istället se landsbygderna som heterogena, där otroligt många variationer inryms. Även om landsbygden är mycket variationsrik finns dock en del karakteristiska drag för hela landsbygden. Generellt sätt kännetecknas den av glesa strukturer vad gäller befolkningstäthet, infrastruktur och kommunikationer. Glesa marknader på utbud och efterfrågesidan är strukturella hinder som landsbygdsföretagare får arbeta med.

För att kunna föra en diskussion kring landsbygd och landsbygdsföretag krävs en tydlig definition på dessa begrepp, vilket är mycket svårt. Bilden av vad landsbygd är kan skilja sig stort mellan olika länder, regioner eller på vilket ändamål definitionen skall användas.

Denna rapport utgår delvis från Jordbruksverkets definition av landsbygd, där statistik från SCB på kommunnivå över pendlarflöden mellan kommuner, nattbefolkningens storlek, och befolkningstäthet ligger till grund¹. Kommunerna klassificeras sedan som antingen gles landsbygd(mörkgrön), landsbygd(ljusgrön), stadsområden(orange) eller storstadsområden(röd).

¹ Jordbruksverkets Rapport 2012:19 s.7

Figur 1. karta som visar jordbruksverkets definition av landsbygd

I enkätundersökningen användes inte Jordbruksverkets definition då den är svår att applicera i en enkät. Istället utformades en ny definition baserad på befolkningsmängd. En mer ingående beskrivning av definitionen som användes i enkäten hittas under kapitlet ”Så gjordes undersökningen”.

Landsbygder och landsbygdsföretag i siffror

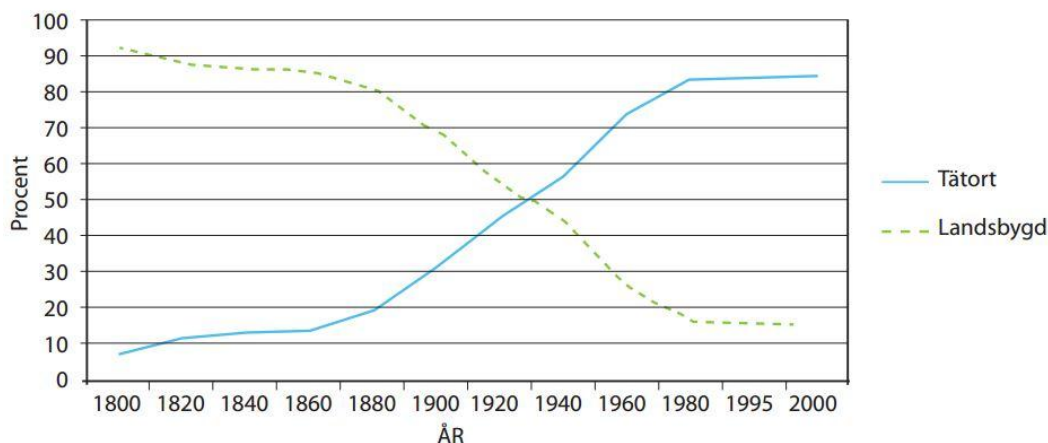
I avsnittet nedan redovisas statistik över bland annat fördelning av företag, tillväxt, näringsverksamheters omfattning på landsbygden och könsfördelning. Statistiken är främst tagen från Jordbruksverkets rapporter 2009:2 och 2012:19, samt statistik från Tillväxtverket.

Sveriges landsbygd

Landsbygdens befolkning nådde sin topp under slutet av 1800-talet och var då 3,6 miljoner. Idag är den siffran 1,4 miljoner, vilket innebär att landsbygdens befolkning har mer än halverats². Figur 2 nedan är tagen från jordbruksverkets rapport *Arbete och liv på landsbygden* och visar befolkningsutvecklingen i tätort och landsbygd över tid.

² Jordbruksverket Rapport 2012:19 s. 6

Figur 2. Från Jordbruksverket rapport 2012:19

Företagande på landsbygden

Det kan vara behändigt att börja med att identifiera några generella kännetecken för landsbygdens företagande. I Jordbruksverkets rapport 2012:19 identifieras dessa kännetecken:

- Andelen företag som inte är beroende av närhet till en geografisk marknad är högre på landsbygden.
- Andelen enmansföretag och andelen företag med låg omsättning är större på landsbygden.
- Andelen som driver företag är större på landsbygden³

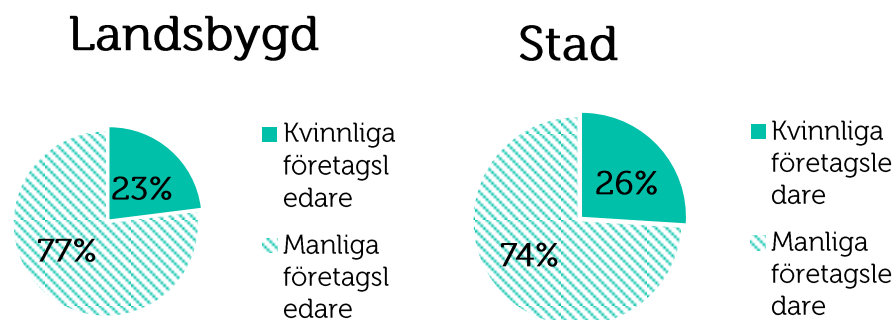
Könsfördelning, bakgrund och utbildning

Jordbruksverket publicerade 2007 en rapport i vilken man studerade vilka som leder våra landsbygdsföretag⁴. Rapporten kartlade bland annat andelen kvinnor respektive män som är operativa företagsledare på landsbygden. Rapporten studerade även hur stor andelen utlandsfödda företagsledare som finns på landsbygden.

Resultatet visade att andelen kvinnor som är företagsledare på landsbygden var 23 procent. I stadsregioner var andelen kvinnliga företagsledare 26 procent. Se figur 3 nedan.

³ Jordbruksverket Rapport 2009:2

⁴<http://www.jordbruksverket.se/download/18.4ef62786124a59a20bf80003628/Vem+leder+våra+landsbygdsföretag.pdf>

Figur 3⁵

När man tittade på andelen utlandsfödda företagsledare på landsbygden delade man upp denna grupp i två kategorier, födelseland inom EU och födelseland utanför EU. Företagsledare med födelseland inom EU var 2,5 procent och företagsledare med födelseland utanför EU var 2 procent. Andelen kvinnor och utlandsfödda som driver företag på landsbygden är generellt sett lägre än i städer. Om man studerar andelen av befolkningen på landsbygden som har en högre utbildning⁶ är den 1,6 procent i gles landsbygd samt 19,7 procent i landsbygd. I stadsområden var andelen med eftergymnasial utbildning 30 procent och i storstadsområdena 48,7 procent⁷.

Sektorfördelning och tillväxtområden

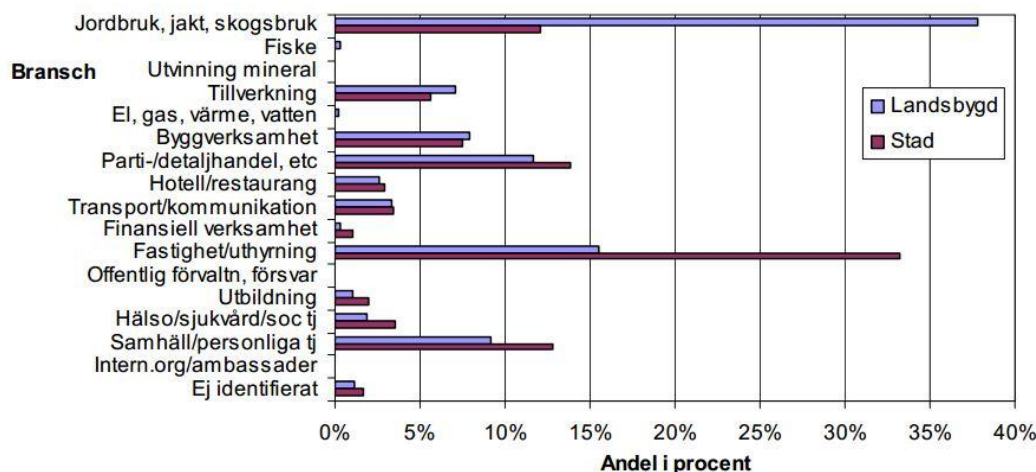
I Jordbruksverkets rapport *Företagande på landsbygden* från 2009 gjordes en sammanställning över branschfördelningen för alla företag i landsbygd och stadskommuner. Figur 4 nedan är hämtad från denna rapport och visar på branschfördelningen i stad och landsbygd.

⁵ omarbetad statistik från Jordbruksverkets rapport 2009:02

⁶ med högre utbildning menas här eftergymnasial utbildning.

⁷ Jordbruksverket Rapport 2012:19

Figur 4. Från Jordbruksverket Rapport 2009:2

Som väntat så står jordbruk, jakt och skogsbrukssektorn för den största andelen på landsbygden (närmare 40 procent). Fastighetsuthyrning och detaljhandelssektorn är även de stora branscher på landsbygden.

Rapport 2012:19 från Jordbruksverket visar att den privata tjänstesektorn är mindre på landsbygden än i städer. Detta beror till viss del på att tjänstesektorn ofta etableras i områden där det finns en närhet till kunder och leverantörer. Även om man ser en ojämn fördelning av tjänstesektorn mellan stad och land har tillväxten de senaste tio åren inom den privata tjänstesektorn varit lika stark i såväl stad som på landsbygden. Andelen sysselsatta i den privata tjänstesektorn i gles landsbygd var år 2010 29,5 procent och 26,8 på landsbygd. Tillväxten mellan åren 2000-2010 var 11,4 procent i gles landsbygd och 14,9 procent i landsbygd.

Avancerade kunskapsintensiva tjänster sysselsatte år 2010 7,3 procent i gles landsbygd och 5,8 procent i landsbygd. Den procentuella tillväxten för avancerade tjänster var anmärkningsvärt hög. Mellan åren 2000-2010 ökade tillväxten med 32,7 procent i gles landsbygd och 37 procent i landsbygd⁸. I figur 5 nedan ser man även andelen sysselsatta i stadsområden och i storstadsområden.

⁸ Jordbruksverket Rapport 2012:19

Figur 5. Tabell hämtad från Jordbruksverket rapport 2012:19

	Privat tjänstesektor		Avancerad tjänstesektor*	
	Andel sysselsatta	Tillväxt	Andel sysselsatta	Tillväxt
	2010 (%)	2000-2010 (%)	2010 (%)	2000-2010 (%)
Gles landsbygd	29,5	11,44	7026	32,77
Landsbygd	26,8	14,9	5,8	37,01
Stadsområden	35,25	17,13	11,27	29,81
Storstadsområden	44,74	16,48	17,71	25,82

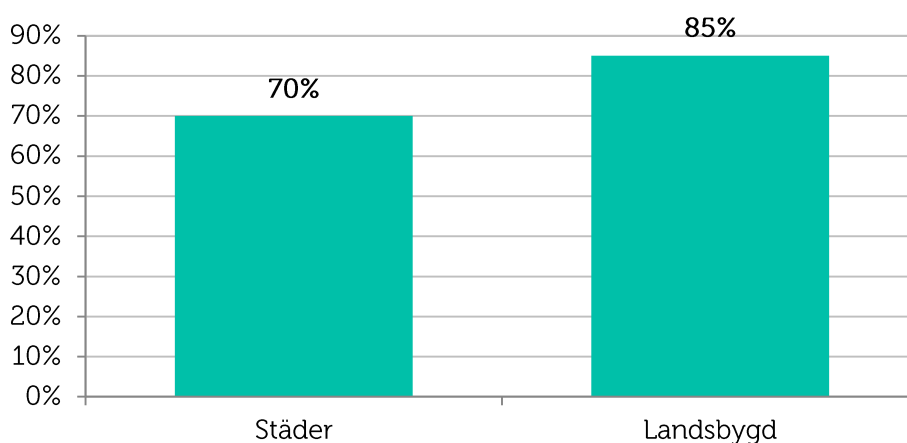
Tillväxtvilja

Tillväxtverket gjorde år 2011 en enkätundersökning bland nittontusen företagare i Sverige⁹, där de ställde frågor kring företagets villkor och verklighet. På frågan om tillväxtviljan hos små till medelstora företag svarade 70 procent av företagen i städer att de ville växa. Viljan att växa hos företag på landsbygden var hela 85 procent.

Vanligaste upplevda hinder var tillgång till lån och krediter samt bristande infrastruktur¹⁰. Detta är problem som de allra flesta småföretagare upplever och kommer att behandlas djupare vid en senare del i rapporten.

I figur 6. *Tillväxtvilja hos små till medelstora företag fördelade på stad och landsbygd*¹¹.

Figur 6

⁹<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/faktaochstatistik/foretagensvillkorochverklighet/tillvaxtviljaochtillva xthinder.4.5b5d37c7131dcf897d380008728.html>

¹⁰

<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/faktaochstatistik/foretagensvillkorochverklighet/tillvaxtviljaochtillva xthinder.4.5b5d37c7131dcf897d380008728.html>

¹¹ omarbetad statistik från tillväxtverket

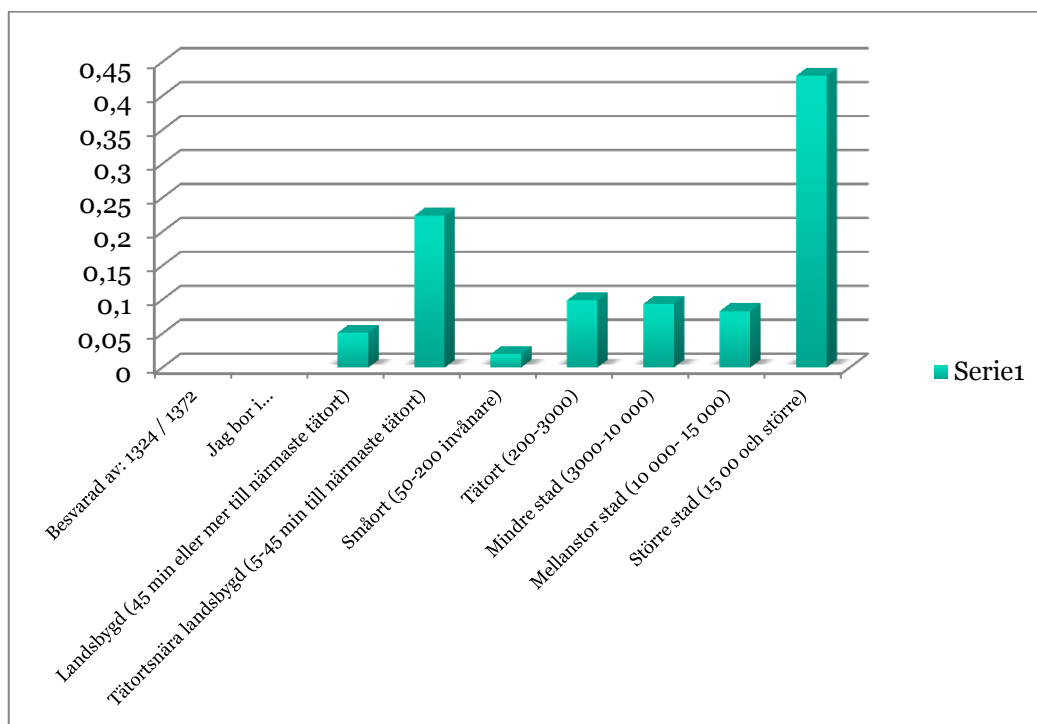
Enkätundersökning till företagare

Så gjordes enkätundersökningen

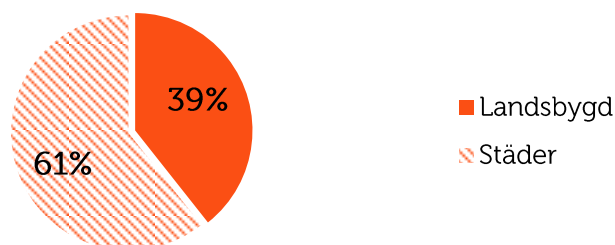
Enkäten skickades ut till företagarnas egen panel mellan den 11-15 april. Panelen består av 4000 medlemmar runt om i landet. Av dessa 4000 svarade 1372, 627 av dessa var landsbygdsföretagare. Både generella frågor kring företagande och specifika frågor riktade till företagare på landsbygden besvarades i enkäten. De frågor som enbart berörde landsbygdsföretagande ställdes till de företagare som svarat att de bor i landsbygd, tätortsnära landsbygd, småort och tätort. De som bor på landsbygd men driver företag i en stad räknas i denna undersökning inte som landsbygdsföretagare.

Innan resultatet från enkäten presenteras bör några meningar ägnas åt den indelning som gjordes mellan stad och land. När man riktar en enkät till landsbygdsföretagare måste man först bestämma sig för vad landsbygd är. Den definitionen som Jordbruksverket använder sig av, som beskrivs i början av denna rapport, är mycket bra men är i praktiken omöjlig att applicera i en enkätundersökning. Deltagarna i enkäten måste själva kunna avgöra om de tillhör landsbygd eller inte, att göra de utifrån antalet pendlare eller mängden nattbefolkning i en kommun är orimligt. Denna enkät utgår därför utifrån befolkningsmängd på bostadsort/företagets ort som definition av vad landsbygd respektive stad är.

Följande indelning användes i enkäten: Landsbygd, tätortsnära landsbygd, småort, tätort, mindre stad, mellanstor stad, större stad. Dessa olika kategorier indelades sedan i stad respektive land, gränsen drogs mellan tätort och mindre stad. I figur 7 ser man den procentuella fördelningen av panelen.

Figur 7. **Jag bor i.**

Efter att indelningen stad respektive land gjorts ser man att 61 procent av företagen bedriver verksamhet i stad och 39 procent av företagen bedriver verksamhet i landsbygd. Se figur 8 nedan.

Figur 8. **Fördelningen av panelen på städer respektive landsbygd**

Tillväxthinder för landsbygdsföretag

Företagen i enkäten fick svara på vad de ansåg vara de största tillväxthindren. I figur 9 nedan ser man resultatet av vad de svarat.

Figur 9. *Vad ser du som de största tillväxthindren för företag i landsbygden/samhället.*

Hela 33,2 procent av företagen på landsbygden uppgav brist på lämplig arbetskraft som det största tillväxthindret. Bristen på lämplig arbetskraft är inte något okänt problem. Flera rapporter om företagande på landsbygden lyfter fram just detta problem. En möjlig förklaring kan vara den generella trenden att personer med högre utbildning flyttar till större städer där en majoritet av de kunskapsintensiva arbetstillfällena finns¹².

Det andra, enskilt, största hindret för tillväxt var arbetskraftskostnaderna. Så många som 27,2 procent av landsbygdsföretagen i panelen ansåg att detta var ett stort tillväxthinder. I februari 2013 publicerade företagen en rapport som behandlar just arbetskraftskostnader och då specifikt sjuklöneansvaret.

Sjuklöneansvaret är ett lagstiftat ansvar som arbetsgivare ska betala den anställdes sjuklön de första 14 dagarna. Syftet med lagen var att skapa ett incitament för företag att aktivt arbeta för att få ner sjukskrivningarna. Man har dock inte kunnat se någon påtaglig minskning av sjukskrivningstalet sedan lagen infördes. Rapporten kartlade företagarnas inställning till sjuklöneansvaret, hela åttio procent av de tillfrågade ville ha bort sjuklöneansvaret. I rapporten framgår det att en minskning eller ett slopande av sjuklöneansvaret skulle generera fler arbetstillfällen.

¹² Jordbruksverket Rapport 2012:19

Flera intervjuer gjordes med företagare som deltagit i denna enkätundersökning. På frågan varför de ser arbetsrätten som ett tillväxthinder svarade ”företagare A” som driver ett städserviceföretag att; alla de kostnader som är associerade med att ha anställda är ett stort tillväxthinder och däribland märks sjuklöneansvaret. På samma fråga svarade Företagare E att; svårigheter i att förstå det arbetsrättsliga regelverket och alla kostnader som tillkommer när man anställer en person gör att småföretagare tvekar med att nyanställa.

Antalet i panelen som beskriver arbetsrättsliga regler som det största hindret är anmärkningsvärt hög i jämförelse med senaste Småföretagarbarometern från hösten 2012 där en likartad fråga ställdes. Hindren i arbetsrätten som vanligtvis tas upp är LAS (lagen om anställningsskydd). I LAS ingår bland annat turordningsreglerna som flera pekar på är ett stort problem. I den öppna frågan om man stött på lagar eller myndighetsregler som kan anses vara ett tillväxthinder beskrevs just LAS och turordningsreglerna som ett problem.

Finansiering

De senaste åren har flera finanskriser avlöst varandra. Bankerna har stramat åt sin utlåning och ställer nu stora krav i form av säkerheter för att låna ut pengar. De höga kraven som bankerna ställer har medfört att små företag har fått det allt svårare att få extern finansiering. 14,6 procent av landsbygdsföretagarna i denna panel upplever svårigheter med att få extern finansiering. En generell slutsats tycks vara att små företag på landsbygden har extra svårt att få extern finansiering. Detta kan bero på att värdet på fastigheter och mark oftast är mycket lägre på landsbygden och då inte kan användas som säkerhet vid lån. Företagare B beskriver situationen på följande sätt: *”Fastigheter har inget värde på landsbygden, hur ska jag då kunna använda dem som säkerhet när jag tar ett lån hos banken”(..)* *”ovanpå detta så missgynnas företagare av att räntan på bolån är så låg”*. För att bankerna ska täcka de minskade inkomsterna

från de låga bolåneräntorna höjs räntemarginalerna för lån till små till medelstora företag¹³.

Det finns visserligen andra sätt att få extern finansiering som småföretagare på landsbygden. Bland annat i form av olika investeringsstöd. Jordbruksverket och Länsstyrelserna delar ut dessa företagsstöd till företagare på landsbygden. Dessa stöd ingår i det EU-finansierade Landsbygdsprogrammet. ALMI är ett annat exempel på en statlig institution som tillhandahåller riskvilliga lån till företag. Att få stöd eller lån från offentliga institutioner är inte alltid enkelt. Många krav och regler måste uppfyllas av företagaren, även långa handläggningstider kan dra ut på processen. Företagare B upplevde det som nästan omöjligt att få finansiellt stöd då det var så många krav som måste uppfyllas¹⁴.

Tillväxtmöjligheter

Hittills har tillväxthinder behandlats men hur ser det ut med tillväxtområden på landsbygden?

När man talar om tillväxtområden på landsbygden brukar man ofta nämna besöksnäringen som ett sådant område. I intervjuer med näringslivsutvecklare på Länsstyrelse, Regionförbund och kommun ställdes frågan om vad de ser som den största tillväxtnäringen. Alla tre svarade att de såg störst tillväxtpotential i besöksnäringen. En ökad tillväxt av besöksnäringen gynnar även annat företagande, så som handeln, som får ett ökat kundunderlag.

Den ökade medvetenheten och intresset hos konsumenter gällande var och hur varor produceras skapar en allt större marknad för ekologiska och närproducerade varor¹⁵. Gårdsbutiker och gårdsmejerier är verksamheter som gynnas och ser en allt större marknad¹⁶. Näringslivsutvecklare på Regionförbundet beskrev vikten av att hjälpa företagare att marknadsföra sig nationellt och internationellt för att bibehålla tillväxten i

¹³ http://www.svd.se/naringsliv/branscher/bank-och-fastighet/bankmarginaler-pa-bolan_7962520.svd. (2013-05-2)

¹⁴ Intervju med företagare från panelen, (2013-04-23).

¹⁵ Jordbruksverkets Rapport 2012:19 s.1

¹⁶ Jordbruksverkets Rapport 2012:19

besöksnäringen. Mindre företag på landsbygden kan ha svårt att synas och exponera sig på en större marknad¹⁷.

Utbyggnaden av bredband och fiberoptik mildrar de geografiska avstånden på landsbygden till marknader, tjänster och kunskap. Förutsättningarna för företag på landsbygden blir alltså bättre med utbyggt bredband och stabila uppkopplingar

När man talar om tillväxt och fördelar på landsbygden bör man även prata om de så kallade komparativa fördelar som landsbygden erbjuder företagare, företagarna har identifierat några av dessa. Bland annat tillgång på mark och potentiellt attraktiv bostadsmark, stabilare arbetskraft, lägre sjukfrånvaro, tillväxt i gröna näringar och upplevelseindustrin samt mindre kommuner – snabbare beslutsvägar¹⁸. Andra sätt att identifiera komparativa fördelar är att titta på om det finns en överrepresentation av en viss näringsgren i en ort eller region¹⁹. Om till exempel besöksnäringen sysselsätter en andel av en Orts befolkning som är större än riksgenomsnittet kan orten tänkas erbjuda fördelar för denna näring. Näringsgrenar som oftast åtnjuter fördelar av att vara lokaliserade på landsbygden är bland annat råvaruproduktion, livsmedelsproduktion och naturnära rekreation²⁰. Man kan även tänka sig att näringar utanför den gröna sektorn kan ha fördelar av bedriva sin verksamhet på landsbygden. Företag med behov av stora lokaler kan till exempel dra nytta av de låga markpriserna som landsbygden kan erbjuda.

Infrastruktur och bredband

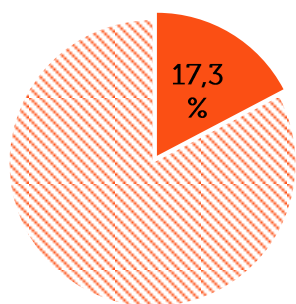
När vi frågade våra panelister om tillväxthinder fanns svarsalternativet *andra tillväxthinder* där panelen själva kunde beskriva vad de anser vara tillväxthinder. 17,3 procent beskrev andra tillväxthinder. Se figur 10 nedan.

¹⁷ Intervju med näringslivsutvecklare på regionförbund. (19/4-2013)

¹⁸ Företagarnas identifiering av komparativa fördelar

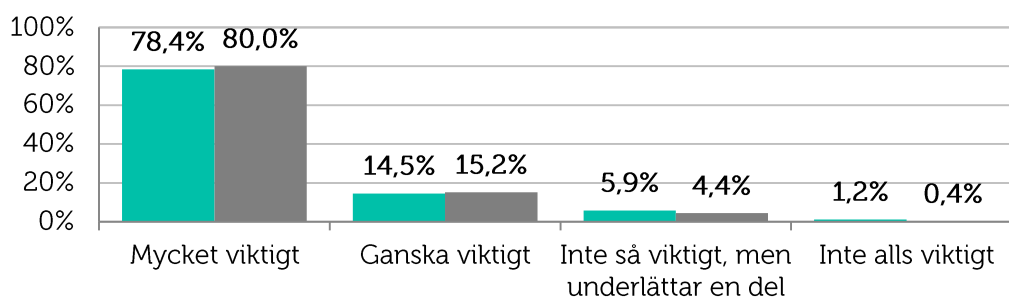
¹⁹ Jordbruksverket Rapport 2012:19 s.16ff

²⁰ Jordbruksverket Rapport 2012:19 s.16

Figur 10. **Andra tillväxthinder**

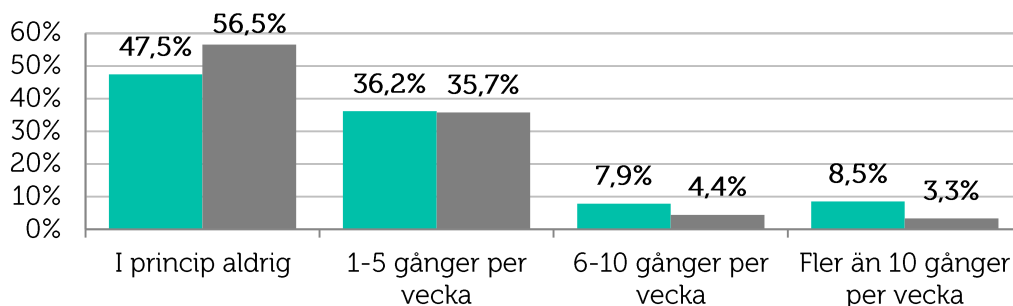
En stor del av dem som angivit ett annat tillväxthinder beskriver infrastruktur som ett stort problem. Infrastruktur kan dels vara fysiskt infrastruktur, så som vägar och järnvägar, men det kan även vara olika former av IT, som till exempel bredband.

I enkäten ställdes specifika frågor kring infrastruktur och bredband. Bland annat ställdes frågorna *hur viktigt bredband är för din verksamhet, hur ofta man upplever störningar i sin bredbandsuppkoppling* samt *hur dessa störningar påverkar verksamheten*. På frågan om hur viktigt bredband är för verksamheten svarade majoriteten av de tillfrågade att den var mycket viktig. Ingen nämnvärd skillnad kunde ses mellan företagare i städer och företagare på landsbygd. Av landsbygdsföretagarna ansåg 78,4 procent att bredbandsuppkoppling var mycket viktigt, att jämföra med 80 procent av företagare i städer. Se figur 11 nedan.

Figur 11. **Hur viktigt är bredbandsuppkoppling för din verksamhet?**

En anmärkningsvärd hög andelen av landsbygdsföretagarna, som representeras av grön färg upplever störningar i internetuppkopplingen fler än tio gånger i veckan, vilket syns nedan i figur 12.

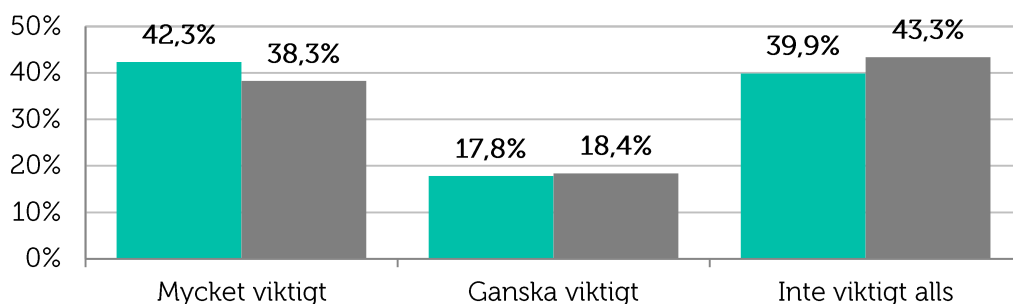
Figur 12. **Hur ofta upplever du störningar i din internetuppkoppling? (inklusive i hemmet, mobiltelefonen, på arbetsplatsen)?**

För landsbygdsföretagare var andelen 8,5 procent och för företagare i städer endast 3,3 procent. Dessa siffror innebär att nästan var tolfte landsbygdsföretagare i denna enkät upplever stora störningar i internetuppkopplingen. Internet är mycket viktigt för många företagare på landsbygden, då det är den i särklass viktigaste förbindelsen en företagare har till marknader och leverantörer. Frekvent återkommande störningar i bredbandsnätet skapar därför stora svårigheter för företagare på landsbygden. Att inte ha en bra nätverksuppkoppling kan även medföra extra kostnader för företagare. För företagare C innebär problemen med bredbandsuppkopplingen ökade kostnader i form av pendling till större ort där uppkopplingen är god. Företagare C hade även ökade kostnader för hyra av kontor då arbete hemifrån ej var möjligt på grund av den dåliga uppkopplingen²¹.

I figur 13 nedan illustreras svaren på frågan hur viktig traditionell infrastruktur- så som tåg, buss, väg och flyg - är för företagarnas verksamhet. De som svarade delades upp i stad respektive land

Figur 13. **Hur viktigt är infrastrukturförbindelser så som tåg, buss, vägar och flyg för din verksamhet?**

²¹ intervju med företagare från panelen, (2013-04-23).

I figur 13 ser vi att 42,3 procent av företagare på landsbygden anser att infrastrukturen är mycket viktig. 38,3 procent av de tillfrågade företagarna i städer ansåg att infrastruktur var mycket viktigt. En något större andel av de tillfrågade företagarna på landsbygden anser att infrastruktur är mycket viktig. Ett rimligt antagande är att företagare på landsbygden i större utsträckning är beroende av goda förbindelser då det generellt sett är större avstånd till kunder, tjänster och leverantörer på landsbygden. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar beskrev i sin rapport från 2009 att infrastruktur ska utvecklas och ett gott serviceutbud skall erbjudas för att det ska gå att bo och arbeta på landsbygden²².

När man talar om landsbygdsutveckling handlar det många gånger om att kunna erbjuda ett grundläggande serviceutbud på orten. Allt fler skolor, livsmedelsbutiker, postkontor och bensinmackar läggs ner på landsbygden. Sedan 2006 har 571 bensinmackar försvunnit²³. Dessa butiker är inte enbart viktiga för att bibehålla ett serviceutbud utan fungerar även som ett lokalt nav i ett samhälle där folk kan träffas. Närhet till skola är en nödvändig förutsättning för många barnfamiljer. För att landsbygden skall vara attraktiv att flytta till och bo på krävs denna grundläggande service. Även för småföretagare är serviceutbudet på landsbygden mycket viktigt. Som denna undersökning visar så anser en övervägande del (nästan 80 procent) av småföretagarna att bredband är mycket viktigt för deras verksamhet. Samma fråga ställdes i Företagarnas rapport om serviceutbud från år 2010, även där kunde man se samma siffra, över 80 procent. För att kunna bibehålla en god service har olika ekonomiska stöd inrättats. Dessa kommersiella stöd riktar sig främst till bensinstationer och dagligvarubutiker på landsbygden²⁴.

Politik och lagar

Vi frågade vår panel om de ansåg att *landsbygdsföretagens egenart och förutsättningar uppmärksammas vid nationella och regionala program för att främja nyföretagande*. I figur 14 nedan ser man att 40,9 procent

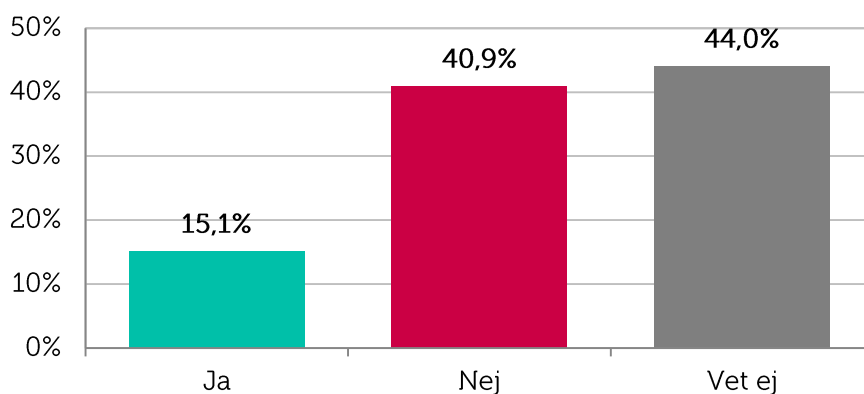
²²http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef89029a0/1349863996957/Rapport_2009_10.pdf

²³ sämre service hotar småföretagen. Företagarna2010

²⁴<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/insatserfortillvaxt/regionalutveckling/kommersiellochoffentligservic/stodtillbutikerochbensinstationer.4.62577d6e125504a77e08000464.html>

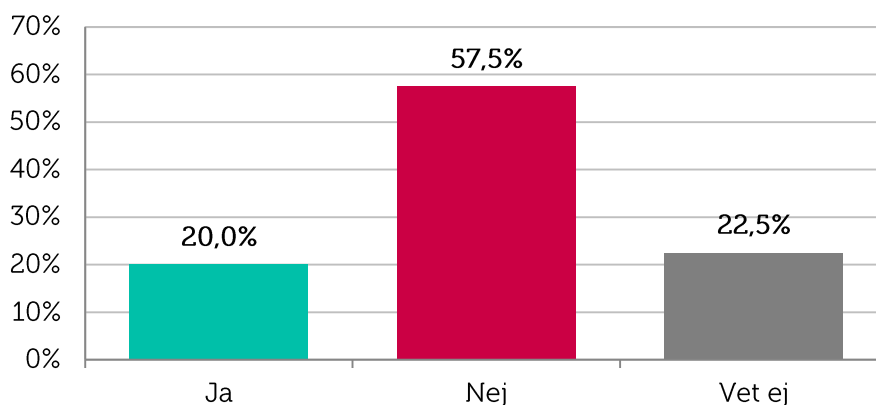
inte anser att deras specifika situation uppmärksammas. Eftersom frågan speglar en subjektiv uppfattning bör man vara försiktig med vilka konkreta slutsatser som dras. Det ger emellertid en bild över hur landsbygdsföretagarna i enkäten ser på nationella och regionala program. Följdfrågan *varför* ställdes till de som svarat nej, en övervägande del beskrev att de upplevde att regionala och nationella program har ett storstadsperspektiv och fokus ligger på större tillväxtföretag.

Figur 14. **Anser du att landsbygdsföretagens egenart och förutsättningar uppmärksammas vid nationella och regionala program för att främja nyföretagande?**

Ungefär var femte tillfrågad person ansåg att de stött på specifika lagar eller myndighetsregler som varit ett tillväxthinder speciellt för landsbygdsföretagare. Se figur 15.

Figur 15. **Har du stött på specifika lagar och/eller myndighetsregler som kan anses vara extra problematiska (tillväxthinder) specifikt för dig som landsbygdsföretagare?**

De 20 procent som svarat *ja* fick följdfrågan att beskriva vilka lagar som var ett tillväxthinder. Vissa lagar förekom oftare. Dessa var plan och bygglagen, lagen om offentlig upphandling samt svårigheter i att få tillstånd att skylta längs med vägkanten, vilket regleras under vägmärkesförordningen. Vad gäller den sist nämnda förordningen lades en motion fram år 2006 om att få göra förenklingar i tillståndsprocessen för landsbygdsföretag att få sätta upp vägskyltar längs allmän väg. År 2010 beslutade regeringen om att införa fem nya vägskyltar, bland dessa fanns *skylt för gårdsbutik* och *skylt för hantverk*.

För att få sätta upp en reklamskylt längs med allmän väg krävs tillstånd. Om skylten skall sättas upp i direkt anslutning till den allmänna vägen utfärdas tillståndet av Trafikverket. Om skylten skall sättas upp mellan 12 och 50 meter från vägkanten skall tillstånd sökas hos kommun eller Länsstyrelsen²⁵. Att denna process är så pass invecklad är givetvis bekymmersamt då det för landsbygdsföretagare är väldigt viktigt att kunna marknadsföra sig för bilister.

LOU (lagen om offentlig upphandling) är en annan lag som många av landsbygdsföretagarna i panelen angav som ett tillväxthinder. Företagarna kom år 2012 ut med en rapport som behandlade frågan om små företag och offentlig upphandling²⁶. Denna rapport lyfte fram två större problem, storleken på upphandlingen och kraven som ställs i upphandlingen. Mindre företag kan många gånger inte leverera alla de tjänster som en upphandling frågar efter. Fordelaktigt vore istället att bryta ner upphandlingen i mindre upphandlingar vilket skulle underlätta för små företag att leverera en specifik tjänst. Det bör understrykas att det inte primärt är problem med själva lagen, utan att det är i tillämpningen som problemet ligger.

Det andra problemet som belystes i ovan nämnda rapport var kraven som ställs. Det är dels för krångligt och tidskrävande att tolka förfrågningsunderlaget, det är de krav som ställs ofta för tuffa. Detta sammantaget gör det svårt för små företag att uppfylla.

²⁵ trafikverket.se

²⁶ Små företag och offentlig upphandling- hur går det? Rapport från företagarna juli 2012.

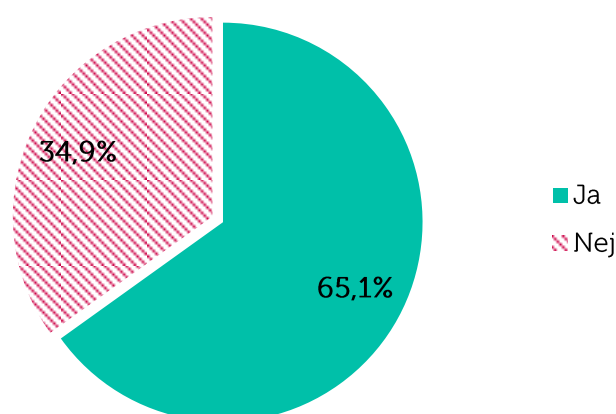
Företagen på landsbygden är ofta små, i denna panel hade 81 procent av landsbygdsföretagen 0 till 9 anställda, och har en begränsad marknad i närliggande område²⁷. Om offentliga upphandlingar blir mer småföretagsvänliga öppnar sig en potentiell marknad i form av att småföretagare får del av en större andel av de offentliga upphandlingarna. Detta leder i sin tur till ökad tillväxt och sysselsättning i företagen.

Nätverk

För de flesta småföretag är både formella och informella nätverk viktiga. Nätverk gör det möjligt för företagare att bland annat få information, nya kunskaper, skapa nya kontakter samt att marknadsföra sig. På Regionförbunden runt om i landet arbetar man med att upprätta nätverk för företagare genom att bland annat skapa mötesplatser för företagare²⁸. Avstånden till marknaden, andra företagare och spetskompetenser - som ofta gäller för landsbygdsföretagare - kan minskas genom etableringen av nätverk.

I enkäten ställdes frågan om de ingår i något nätverk i egenskap av företagare. Av figuren nedan ser man att 65,1 procent ingår i ett nätverk. Se figur 16.

Figur 16. **Ingår du i något nätverk i egenskap av företagare.**

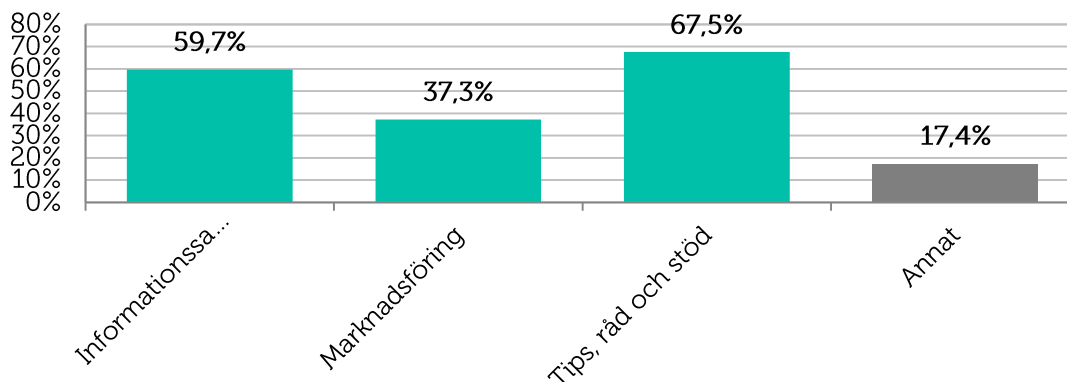

²⁷ Jordbruksverket rapport 2009:2

²⁸ Prejer och Sundqvist 2010

För att få en bild av viken primär funktion nätverket har för företagare ställdes frågan vad nätverket har för betydelse. Figuren 17 nedan visar hur panellisterna har svarat.

Figur 17. *Vad har nätverk för betydelse för dig som företagare?*

Den viktigaste funktionen med nätverk är för att få tips, råd och stöd (67,5 procent) tätt följt av informationssamlade (59,7 procent). Skillnaden i svar mellan företagare i stad och de på landsbygd var näst intill obefintlig i denna fråga.

I intervju med näringslivsutvecklare på Regionförbundet beskrev de att det främsta verktyget de använder för att utveckla näringslivet är just nätverk. De arbetar med att skapa strukturella förändringar i en region, i syfte att frambringa så bra förutsättningar som möjligt för företagare och företag.

Slutsats

Rapportens syfte var att titta närmare på företagande på landsbygden och vad som kännetecknar landsbygdsföretagande. Av den statistiska sammanställningen kan man konstatera flera saker. Det är en större andel företagare på landsbygden, det är en större andel små företag på landsbygden och företagarna har en större tillväxtvilja på landsbygden, trots att de upplever fler hinder. En del statistik från enkäten lyser lite extra starkt och skiljer sig från vad företagare i städer tycker. Bland annat har en förvånansvärt stor andel av företagen på landsbygden fler än tio störningar i sin internetuppkoppling. Andelen som ser fysisk infrastruktur som mycket viktig är större hos landsbygdsföretagare. På frågan om vad man ser som största tillväxthinder var andelen som såg arbetsrätt något

högre hos landsbygdsföretag. Andelen som upplevde svårigheten med att få extern finansiering var också högre hos landsbygdsföretagare i panelen. Som framkommit i rapporten var det flera saker som skiljde sig mellan företagare i stad och företagare på landsbygd. Intressant är att vända på frågan och fundera över vad som inte skiljer sig i statistiken. En stor del av företagarna på landsbygden ser samma hinder och möjligheter som företagare i städer gör. Det som skiljer sig ligger sällan hos den enskilde entreprenören, utan snarare i de externa och strukturella förutsättningarna mellan stad och land. När man sammanfattar vad som kännetecknar landsbygden brukar man säga ”grönt och glest”. Detta är en mycket talande sammanfattning av landsbygden, de glesa strukturer som landsbygden erbjuder skapar vissa svårigheter för företag. Långa avstånd till marknader, andra företag och stöd är bland några av hindren, samma hinder kan av andra företag ses som konkurrensfördelar. En mindre ort erbjuder lugn och ro och tryggare miljö för barnfamiljer. Närheten till natur och exotiska platser är förutsättningar för turism. Genom fortsatta satsningar på bland annat infrastruktur och IT-kommunikation kan dessa hinder mildras. Genom att skapa bättre förutsättningar för nätverk kan stödet och informationsutbytet öka mellan företagen.

Rapporten har belyst en del av de hinder som finns på landsbygden, men vilka är de fördelar som landsbygden erbjuder företagare. Några av de komparativa fördelarna som Företagarna ser är:

- Tillgång på mark och potentiellt attraktiv bostadsmark är god och relativt billig
- Stabilare arbetskraft, lägre sjukfrånvaro mm
- Tillväxten i gröna näringar och upplevelseindustrin bedöms som god
- Mindre kommuner – snabbare beslutsvägar

Fördelarna som räknats upp ovan kan vara mer eller mindre viktig beroende på företagets verksamhetsområde. Något som är gemensamt för samtliga komparativa fördelar är att de ur ett framtidsperspektiv framstår som ännu viktigare.

Genom att identifiera både hinder och möjligheter som landsbygden erbjuder kan åtgärder formas som förstärker möjligheterna och förmildrar

hindren. Det skall vara lika självklart att vara företagare på landsbygden som i staden.